

Primavera 2016

Els governs locals en la lluita contra l'exclusió social ¹

Marc Bassols

Polítòleg

Investigador a la Fundació Pi i Sunyer i membre del Col·lectiu Fàbric

La crisi econòmica i social ha transformat de manera molt significativa els perfils de la vulnerabilitat social i ha posat de manifest la incapacitat de les nostres institucions i del nostre sistema de protecció per donar una resposta efectiva a l'increment incessant de la pobresa, les desigualtats i l'exclusió social.

L'exclusió social, entesa com un problema d'origen multifactorial, fa referència a les dinàmiques de precarietat que generen una pèrdua progressiva d'integració i participació de la persona en els diversos àmbits de la societat. És un procés definit per una gran quantitat de factors, com ara els recursos econòmics, la classe social, el gènere, l'edat o l'origen i que es tradueix en la manca de participació de la persona en l'àmbit econòmic (renda, precarietat ocupacional, etc.), l'àmbit polític i legal (participació ciutadana, accés efectiu als drets, etc.) i l'àmbit relacional (debilitat de les xarxes de suport social i comunitàries, etc.).

En la situació actual d'escassetat de recursos econòmics i humans, existeix la tendència a adoptar mesures reactives per pal·liar les necessitats més bàsiques. En aquest sentit, es fa necessari cercar un equilibri entre la posada en marxa de polítiques destinades a situacions d'emergència social i aquelles polítiques de caràcter preventiu que cerquen trencar els factors estructurals de l'exclusió social del futur. El nou escenari econòmic i social obliga a qüestionar-se les causes profundes de l'exclusió i la cronificació de la pobresa i a adoptar noves mesures. El context actual caracteritzat per una nova pobresa i exclusió no necessita solament de més recursos econòmics sinó de noves estratègies i polítiques públiques innovadores per aconseguir una societat més inclusiva.

Per tal de poder fer front a la complexitat de l'exclusió social, resulta fonamental intervenir políticament des d'una perspectiva **a) transversal, b) de proximitat** amb la ciutadania i **c) de forma participada** amb els diferents agents socials. Aquests tres principis que han de guiar la resposta als problemes de l'exclusió social juguen un paper molt important en les polítiques públiques innovadores, imprescindibles per donar una resposta efectiva als nous reptes i demandes generades per la crisi econòmica.

Polítiques transversals

Un dels elements més importants per tal de donar una resposta efectiva als múltiples factors de l'exclusió social és la transversalitat en la gestió de les polítiques públiques. En aquest sentit, i donada la complexitat pròpia dels processos d'exclusió social, resulta imprescindible re-orientar les polítiques amb l'objectiu de facilitar mecanismes de coordinació i cooperació entre els diferents agents implicats, evitant així les habituals intervencions estanques i sectorials.

El pes de la lluita contra la exclusió social no pot recaure exclusivament sobre els Serveis Socials, agent imprescindible per donar resposta a la cobertura de necessitats bàsiques però que no disposa de tots els recursos necessaris per abordar la problemàtica des d'una perspectiva integral. Cal, per tant, implicar els diferents actors que intervenen en les polítiques decisives en contra de l'exclusió com son l'ocupació, l'educació, l'habitatge o la salut. És necessari donar una resposta tant reactiva com preventiva als nous perfils d'exclusió i fer-ho de manera transversal entre els diferents departaments de l'administració pública.

El rol dels governs locals

El segon principi que ha de guiar la intervenció política en contra de l'exclusió social és l'element de la proximitat. Els governs locals han de jugar un paper fonamental, de lideratge, en la lluita contra la exclusió social tot i no disposar de plenes competències per gestionar els principals factors que incideixen en la problemàtica. Ho han de fer perquè l'exclusió és presenta de manera més immediata al territori, que és l'espai on es desenvolupen i reproduïxen les desigualtats. El coneixement de la realitat i la proximitat amb la ciutadania han de guiar als governs locals ha desenvolupar polítiques pal·liatives i preventives, en col·laboració amb altres administracions (especialment del Departament de Benestar i Família de la Generalitat de Catalunya) i departaments municipals.

A dia d'avui, són molts els municipis que han assumit aquest lideratge legítim en la lluita contra l'exclusió i que han desenvolupat Plans Local d'Inclusió Social (PLIS). Tot i les importants limitacions competencials dels ens locals en matèria d'ocupació o ajuts socials, els PLIS s'han mostrat com un instrument eficaç que cal potenciar entre els municipis de Catalunya.

El treball en xarxa

El tercer element que ha de caracteritzar les polítiques en contra de l'exclusió social és la implicació activa d'agents públics i privats, la suma d'esforços en la definició de noves estratègies i polítiques innovadores.

Les entitats del tercer sector han de ser percebudes com un aliat i actor estratègic en la cerca de solucions gràcies a la seva flexibilitat i coneixement de les necessitats de la ciutadania. D'ençà que va començar la crisi econòmica, els ens socials s'han convertit en un actor clau en el desenvolupament social i l'articulació de respostes a les principals demandes de la ciutadania. Han assolit un protagonisme i coneixement que cal aprofitar des de l'administració. És necessari incorporar la seva mirada fresca i externa, capaç d'aportar noves idees per fer front als nous perfils de pobresa i vulnerabilitat social.

La innovació en les polítiques públiques locals

La pluralitat de factors que incideixen de manera significativa en els processos d'exclusió i la complexitat derivada dels profunds canvis socials que s'han produït els darrers anys, obliguen a l'administració a adaptar les seves respostes i ha desenvolupar polítiques públiques innovadores. En aquest article s'ha mencionat la importància de la transversabilitat de les accions, del paper que han de jugar els governs locals i de la rellevància del treball en xarxa amb els actors públics i privats. La situació d'emergència social, sumada a la incapacitat del nostre

sistema de protecció social per afrontar la problemàtica, fan d'aquest principis una referència a tenir present alhora de desenvolupar estratègies innovadores.

El context actual de crisi obliga a les institucions a articular noves respostes, polítiques capaces d'adaptar-se a les dificultats i canvis presents a la societat. Polítiques que no només donin resposta a les situacions d'emergència, sinó que cerquin incidir en les causes estructurals de l'exclusió social. En aquest sentit, la innovació és un dels grans reptes de l'administració pública, i molt particularment del món local.

Per innovació en les polítiques públiques entenem tota aquella "introducció o millora d'elements mitjançant actuacions centrades tant en la gestió com el servei prestat, amb l'objectiu de perfeccionar el seu funcionament intern i la relació amb l'entorn, i amb un impacte visible en el resultat d'aquestes actuacions" (YSA; CORTADA; CRUSELLAS, 2003). Així, és imprescindible superar determinades inèrcies culturals i administratives i actuar de manera imaginativa sense atènyer-se als límits competencials. Els governs locals han d'assumir un paper de lideratge en la lluita contra l'exclusió, i ho han de fer gràcies a la seva capacitat d'adaptació i el seu coneixement de la realitat. Innovar no és una tasca senzilla, requereix de voluntat, coneixements, experiència política i de la implicació d'altres agents.

En aquest sentit, resulta interessant posar de relleu el paper desenvolupat pel Banc de Bones Pràctiques (BBP) que coordinen conjuntament la Fundació Carles Pi i Sunyer i la Federació de Municipis de Catalunya. Aquesta plataforma, que recull iniciatives locals innovadores amb capacitat per ser transferides a d'altres municipis, posa a disposició de regidors i tècnics municipals més de 340 polítiques locals prèviament avaluades per experts. El seu objectiu és acostar les polítiques innovadores a tots els municipis de Catalunya, i dotar als treballadors de l'administració d'eines de gestió i d'intervenció. Aquest projecte, impulsat l'any 2009, és un bon exemple de com es pot promoure la innovació i la millora en les polítiques públiques mitjançant l'intercanvi d'informació i coneixement, ajudant a trencar les inèrcies internes que dificulten l'adopció de noves formes d'intervenció.

En definitiva, remarcar que en el escenari actual de profunda crisi i d'escassetat de recursos els governs locals tenen el repte i l'obligació de repensar noves formes de fer política i d'introduir mesures innovadores que impliquin diferents agents d'una manera transversal entre administracions i departaments. En aquest sentit, la innovació esdevé un prioritat per assolir l'objectiu capital de generar societats més inclusives.

Referències bibliogràfiques

- BRUGUÉ, Quim. “Innovación y empoderamiento en la lucha contra la pobreza, Colección Ideas y herramientas para la acción social”. Entitats d’Acció Social, 2010.
- BRUGUÉ, Quim; TORRUELLA, Júlia; BLANCO, Ismael. “Els motors de la innovació a l’Administració pública”. Escola d’Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya, 2013.
- YSA, Tamyko; CORTADA, Maria; CRUSELLAS, Estel. “Criterios para detectar buenas prácticas locales”. Document Pi i Sunyer N°25. Fundació Carles Pi i Sunyer , 2003.
- IGUAL, Blanca; ROIG, Marta; MARTÍN, Ismael. “La innovació en les polítiques públiques locals: Aprenentatges de les bones pràctiques. Polítiques públiques dels municipis catalans.” Fundació Carles Pi i Sunyer, 2010.
- NAVARRO, Mª Dolors; “Les competències dels governs locals: una anàlisi comparativa”. Papers de Treball, Número 9/2010. Departament d’Economia i Finance, Generalitat de Catalunya, 2010.

